

*Прокопенко В. В.,**аспірант кафедри адміністративного та митного права
Університету митної справи та фінансів*

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ МЕТАЛОБРУХТУ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Анотація. Статтю присвячено застосуванню органами доходів і зборів заходів митно-тарифного регулювання щодо переміщення металобрухту через митний кордон України. Акцентується увага на відсутності законодавчого визначення поняття «митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності». Доведено, що стосовно імпорту металобрухту Україна дотримується політики вільної торгівлі, а експорт металобрухту із України характеризується політикою стримування.

Ключові слова: митно-тарифне регулювання, металобрухт, митний тариф, мито, українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності, країна походження товару, митна вартість.

Постановка проблеми. Аналіз ч. 1 ст. 7 Митного кодексу України (далі – МК України) дозволяє стверджувати, що однією із частин державної митної справи є застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, згідно п. 7 ч. 2 ст. 544 МК України одним із основних завдань органів доходів і зборів є застосування передбачених законом заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, здійснення контролю за дотриманням усіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами встановлених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення окремих видів товарів через митний кордон України [1]. Аналіз публікацій із розглядуваної проблематики дозволяє стверджувати, що тільки економістів цікавить механізм застосування митно-тарифних заходів зовнішньоекономічної діяльності, юристи практично не досліджували цей напрямок митної справи, за виключенням деяких елементів митно-тарифних заходів, а саме країни походження товару та мита як різновиду митних платежів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деяким аспектам застосування заходів митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності присвячено праці таких вітчизняних науковців, як Є.В. Додін, С.В. Ківалов, П.В. Пашко, Д.В. Приймаченко, А.В. Мазур, І.В. Міщенко, К.К. Сандровський, М.Г. Шульга. І це далеко не повний перелік вчених, які в різні часи зробили значний внесок у розвиток цього напрямку науки митного права. Однак сучасні реалії, динаміка законодавства та відсутність робіт щодо застосування таких заходів при переміщенні саме металобрухту через митний кордон України актуалізують наукові дослідження в цій сфері. Саме тому метою статті є дослідження заходів митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які застосовуються при переміщенні металобрухту через митний кордон України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо стосовно поняття «нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» все зрозуміло і зміст цього поняття розкривається в п. 13 ч. 1 ст. 4 МК України, то щодо поняття

«тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» існують певні труднощі, які пов'язані: по-перше, з відсутністю законодавчого закріплення цього терміну в МК України і в інших законодавчих актах; по-друге, оперуванням в МК України схожими поняттями. Так поняття «тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» застосовується в ч. 1 ст. 7, ч. 3 ст. 71, ч. 1 ст. 73, ч. 4 ст. 75, ч. 12 ст. 259, ч. 3, 6, 7 ст. 260, ч. 1 ст. 268, ч. 4 ст. 269, п. 2 ч. 3 ст. 412, ч. 1 ст. 460 МК України, а поняття «митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» застосовується в ч. 2 ст. 44, ч. 2 ст. 448, п. 4 ч. 1 ст. 453, п. 7 ч. 1 ст. 543 МК України. Аналіз вказаних норм МК України дозволяє дійти висновку, що поняття «тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» і «митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» використовуються в кодифікованому акті як слова-синоніми.

Взагалі митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності займає одне з пріоритетних місць в державному регулюванні економіки. Його мета – ретельний аналіз зовнішньоекономічної діяльності України і сприяння розвитку торгових відносин з іншими країнами, підтримання власного товаровиробника і захист внутрішнього ринка. Митно-тарифне регулювання розглядається Світовою організацією торгівлі як основний механізм регламентування зовнішньоторговельних операцій країн-учасниць. Завдяки діяльності міжнародних організацій і об'єднань національних системи тарифного регулювання більшості країн мають багато спільного, базуючись на єдиних принципах і нормах, що значно полегшує процес міжнародної торгівлі.

Українські вчені Р.Б. Шишка та В.В. Сергієнко під митно-тарифним регулюванням розуміють «один із видів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, заснований на використанні цінового фактора впливу на зовнішньоторговий обіг. Його сутність полягає у стягненні мита з імпортного товару, що прямо захищає внутрішній ринок і внутрішні ціни і дає можливість національним товаровиробникам одержувати додатковий прибуток за рахунок підвищення загального рівня цін на вітчизняні товари» [2, с. 166].

У наведеному понятті автори зацентрували увагу виключно на одному напрямку переміщення – ввезенні й пов'язаному з цим процедурою застосування мита. Але українське законодавство також передбачає застосування мита при вивезенні окремих товарів за межі митної території України. У зв'язку з цим запропоноване поняття потребує уточнення.

У «Митній енциклопедії» зміст поняття «митно-тарифне регулювання» наступний: «використання державою (або скоординованою групою держав) інструментів мита як важелів впливу на діяльність суб'єктів зовнішньоекономічних відносин» [3, с. 114]. Наведене поняття не дозволяє встановити зміст та специфіку регулювання цих заходів.

Найбільш вдале визначення поняття «митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» міститься у «Словнику термінів адміністративного права України», в якому зазначається, що це «сукупність організаційних, економічних, правових заходів, спрямованих на регулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом застосування мита до товарів, які ввозяться в Україну і вивозяться із України» [4, с. 223]. У цьому понятті чітко визначено, що це організаційні (наприклад, призначення та виокремлення завдань для підрозділів органів доходів і зборів, виділення ресурсів для їх виконання щодо ефективного застосування заходів митно-тарифного регулювання), економічні (наприклад, розробка механізму нарахування мита, доцільність зміни ставки цього податку і очікуваний ефект від таких змін встановлення митної вартості товарів тощо), правові заходи (наприклад, розробка проектів нормативних актів щодо митно-тарифного регулювання, контроль за дотриманням законодавства у сфері митно-тарифного регулювання тощо). Також акцентується увага на застосуванні цих заходів як при ввезенні товарів на митну територію України, так і при вивезенні товарів за межі митної території України.

Вважаємо необхідним на законодавчому рівні закріпити поняття «митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» шляхом внесення до ст. 4 МК України «Визначення основних термінів і понять» досліджуваного поняття.

Безперечно, основним елементом митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є Митний тариф України, який «містить перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з УКТ ЗЕД, складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів» [5].

Екскурс в історію дозволяє визначити походження слова «тариф». Як стверджують історики, вже в III ст. до н. е. в м. Тарифа (у нинішній Андалузії) в провінції Кадіс на півдні Іспанії, де в той час панував Карфаген, була вперше складена таблиця, в яку вносилися назва товару, його одиниці виміру і величина мита (збору) за його провезення через Гібралтарську протоку. Таблиця (перелік товарів), систематизувала порядок і величину мита, була названа на честь міста – «тариф» [6, с. 13–14]. Саме тому основний нормативний акт в галузі оподаткування товарів, які ввозяться на територію держави, у низці країн отримав назву Митний тариф. Не є виключенням і Україна.

Структура Митного тарифу України наступна: код товару згідно УКТ ЗЕД, точне найменування і детальний опис товару, ставка ввізного мита, одиниця виміру та обліку. Однак на вибір ставки ввізного мита, яке є диференційованим, впливає походження товару. Крім того, загальна сума мита залежить також і від митної вартості товару.

На ввезення металобрухту в Україну Митним тарифом України встановлено нульові ставки ввізного мита, причому нульовою є і пільгова, і повна ставка, за виключенням відходів та брухту чорних металів, на які встановлено ставку в розмірі 5% від митної вартості товару (хоча на деякі підпозиції також встановлено нульову ставку, наприклад, на відходи та брухт чорних металів, луджені, код товару 7204 30). Як бачимо, Україна стосовно імпорту металобрухту дотримується фритредерської митної політики – політики вільної торгівлі, яка направлена на стимулювання імпорту товарів на внутрішній ринок держави і досягається шляхом встановлення нульо-

вих або мінімальних ставок ввізного мита та незастосуванням адміністративних заходів.

На вивезення металобрухту, як вже зазначалось вище, окремими Законами України встановлено вивізне мито. Так, Законом України «Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів» (код товару згідно УКТ ЗЕД 7204) встановлено ставку експортного мита в розмірі 10 євро за одну тону [7]. Законом України «Про ставки вивізного (експортного) мита на брухт легованих чорних металів, брухт кольорових металів та напівфабрикати з їх використанням» [8] передбачено ставку вивізного (експортного) мита у розмірі 15% від митної вартості. Причому оподатковується лише частина кольорових металів і це ж стосується легованих чорних металів. Так, ставка експортного мита встановлена на: відходи та брухт легованої сталі, корозійностійкої (нержавіючої) сталі (код 7204 21); відходи та брухт легованої сталі, інші (код 7204 29); відходи у зливках (шихтові зливки) для переплавлення, з легованої сталі (код 7204 50); відходи і брухт міді (код 7404 00); відходи та брухт із нікелю (код 7503); відходи та брухт із алюмінію (код 7602); відходи та брухт зі свинцю (код 7802); відходи та брухт із цинку (код 7902); відходи та брухт із олова (код 8002); відходи та брухт із вольфраму (код 8101 97); відходи та брухт із кобальту (код 8105 30); відходи та брухт із титану (код 8108 30).

Таким чином, ставка ввізного мита на відходи та брухт із чорних та кольорових металів, вивізного мита на відходи та брухт легованої сталі, кольорових металів є адвалерною. Ставка вивізного мита на відходи та брухт чорних металів є специфічною.

Необхідно звернути увагу на проект Закону України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо зменшення дефіциту брухту чорних металів на внутрішньому ринку з метою першочергового забезпечення потреб оборонної промисловості та відбудови об'єктів інфраструктури», який був прийнятий Верховною Радою України 21 квітня 2016 р. і який ветоував Президент України. Цим законопроектом пропонується тимчасово, строком на три роки з дня набрання чинності цим Законом, встановити ставки вивізного (експортного) мита на товари, зазначені в п. 1 Закону України «Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів», у розмірі 35 євро за 1 тону [9].

Як зазначив Президент України, цим положенням фактично втричі підвищується чинна ставка на відходи та брухт чорних металів, що зараз має становити 10 євро за 1 тону згідно із законом «Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів» та міжнародними зобов'язаннями України. Тож вказане положення Закону порушує міжнародні зобов'язання України як члена Світової організації торгівлі. У зв'язку з цим застосування підвищеної ставки вивізного мита на відходи та брухт чорних металів протягом трьох років, як це пропонується Законом, не може бути підтримано.

Президент також запропонував встановити тимчасово, строком на один календарний рік з дня набрання чинності цим законом, ставки вивізного (експортного) мита на товари, зазначені в п. 1 Закону «Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів» – 30 євро за 1 тону [10].

Наступна складова – це УКТ ЗЕД, яка є товарною номенклатурою Митного тарифу України, затвердженого Законом України «Про Митний тариф України», що використовується для цілей тарифного та інших видів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, ведення статистики зовнішньої торгів-

лі та здійснення митного оформлення товарів. УКТ ЗЕД складається на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів Всесвітньої митної організації з урахуванням Комбінованої номенклатури Європейського Союзу [11].

Загальна кількість груп в УКТ ЗЕД, які стосуються металобрухту, – 22.

Наступний елемент митно-тарифного регулювання – це країна походження товару. Саме від країни походження товару залежить застосування повної, пільгової або преференційної ставки ввізного мита, а значить і відповідне наповнення державного бюджету країни.

Згідно зі ст. 43 МК України документами, що підтверджують країну походження товару, є сертифікат про походження товару, засвідчена декларація про походження товару, декларація про походження товару, сертифікат про регіональне найменування товару [1]. Але на практиці застосовуються лише сертифікат про походження товару та декларація про походження товару, якою є ніщо інше як інвойс – документ, що надається продавцем покупцеві і містить перелік товарів, їх кількість і ціну, за якою вони будуть поставлені покупцеві, формальні особливості товару тощо. В інвойсі міститься наступна інформація: номер і дата; реквізити експортера і імпортера; опис (кожна модель/артикул); країна походження товару; кількість одиниць; вартість за одиницю; загальна вартість товару; ПДВ (якщо нульовий, то може не згадуватися взагалі); умови поставки згідно з Інкотермс.

Крім вищеперелічених документів, низкою Угод про вільну торгівлю з Україною, які ратифіковані у встановленому законом порядку, передбачається сертифікат із перевезення, який є документом, що підтверджує статус преференційного походження товару [12].

Для переміщення металобрухту через митний кордон України сертифікат про його походження не є обов'язковим. У випадку реекспорту металобрухту сертифікат походження є обов'язковим.

Остання складова митно-тарифного регулювання – це митна вартість товару, визначення якої є необхідною передумовою здійснення митного оформлення, нарахування митних платежів і подальшого випуску товарів у вільний обіг. Саме митна вартість є базою оподаткування митом товару, який ввозиться на митну територію України. Необхідно зазначити, що митна вартість використовується для обчислення мита у випадках, коли Митним тарифом України на цей товар передбачається або адвалерний вид ставки ввізного мита, або комбінований.

Ст. 57 МК України передбачені 6 методів визначення митної вартості товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту. Причому органи доходів і зборів мають право застосовувати кожний наступний метод визначення митної вартості товарів, якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу, а також повинні обґрунтувати неможливість застосування кожного з попередніх методів, у тому числі неможливість визнання заявленої декларантом митної вартості. Обов'язковим є подання митниці декларації митної вартості на металобрухт, форма та правила заповнення якої затверджені наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 2012 р. № 599 [13].

Щодо визначення митної вартості металобрухту, який експортується, то Постановою КМ України від 28 травня 2008 р. № 500 затверджено порядок розрахунку вартості експортова-

них брухту легованих чорних металів, брухту кольорових металів та напівфабрикатів з їх використанням [14]. Так, рішення стосовно задекларованої митної вартості брухту легованих чорних металів та брухту кольорових металів, передбачених ст. 1 Закону України «Про ставки ввізного (експортного) мита на брухт легованих чорних металів, брухт кольорових металів та напівфабрикати з їх використанням», приймається митним органом з урахуванням інформації, зазначеної в картці реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору (контракту) на експорт таких товарів.

Висновки. Враховуючи вищевикладене, необхідно констатувати, що Україна відносно імпорту металобрухту дотримується політики вільної торгівлі, тоді як експорт металобрухту із України супроводжується яскраво вираженою політикою стримування. Цілком підтримуємо рішення органів публічної влади щодо обмеження експорту металобрухту, що дозволить забезпечити сировиною національну металургійну галузь.

Література:

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–45, № 46–47, № 48. – Ст. 552.
2. Шишка Р.Б., Сергієнко В.В. Митне право України: [навч. посібник] / Р.Б. Шишка, В.В. Сергієнко – Харків: Еспада, 2002. – 296 с.
3. Митна енциклопедія: у двох томах. Т. 2 / [І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін.]. – Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. – 536 с.
4. Адміністративне право України: словник термінів / за заг. ред. Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова: Держ. вищ. навч. закл. «Запорізь. нац. ун-т». – К.: Ін Юре, 2014. – 520 с.
5. Про Митний тариф України: Закон України від 19 вересня 2013 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 20–21. – Ст. 740.
6. Тимошенко І.В. Таможенне право Росії. Серія «Учебники, учебные пособия». Ростов н/Д: Феникс, 2001. – 512 с.
7. Про ввізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів: Закон України від 24 жовтня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 1. – Ст. 1.
8. Про ставки ввізного (експортного) мита на брухт легованих чорних металів, брухт кольорових металів та напівфабрикати з їх використанням: Закон України від 13 грудня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 9. – Ст. 73.
9. Про внесення змін до деяких Законів України щодо зменшення дефіциту брухту чорних металів на внутрішньому ринку з метою першочергового забезпечення потреб оборонної промисловості та відбудови об'єктів інфраструктури: проект Закону України від 2 лютого 2016 р. № 3868. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=3868&skl=9
10. Порошенко ветував збільшення мита на експорт лому чорних металів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2016/05/14/592628/>
11. Порядок ведення української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 428 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 40. – Ст. 1523.
12. Про затвердження Порядку заповнення та видачі митницею сертифіката з перевезення товару EUR.1 відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: наказ Міністерства фінансів України від 18 листопада 2014 р. № 1142 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 100. – Ст. 2966.
13. Про затвердження Форми декларації митної вартості та Правил її заповнення: наказ Міністерства фінансів України від 24 травня 2012 р. № 599 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 52. – Ст. 2104.
14. Про порядок розрахунку вартості експортованих брухту легованих чорних металів, брухту кольорових металів та напівфабрикатів з їх використанням і внесення змін до Порядку реєстрації зовнішньоекономічних контрактів (договорів) на здійснення експортних операцій з металобрухтом: Постанова КМ України від 28 травня 2008 р. № 500 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 39. – Ст. 1299.

Прокопенко В. В. Применение мер таможенно-тарифного регулирования при перемещении металлолома через таможенную границу Украины

Аннотация. Статья посвящена применению органами доходов и сборов мер таможенно-тарифного регулирования при перемещении металлолома через таможенную границу Украины. Акцентируется внимание на отсутствии законодательного определения понятия «таможенно-тарифное регулирование внешнеэкономической деятельности». Доказано, что в отношении импорта металлолома Украина придерживается политики свободной торговли, а экспорт металлолома из Украины характеризуется политикой сдерживания.

Ключевые слова: таможенно-тарифное регулирование, металлолом, таможенный тариф, таможенная пошлина, украинская классификация товаров внешнеэкономической деятельности, страна происхождения товара, таможенная стоимость.

Prokopenko V. Measures of nontariff regulation, which are applied when moving scrap metal across the customs border of Ukraine

Summary. The present article is devoted to application of measures of nontariff regulation by authorities of revenues and fees when moving scrap metal across the customs border of Ukraine. The attention is focused on the absence of a legislative definition of “customs-tariff regulation of foreign economic activity”. It is proved that for the import of scrap metal Ukraine adheres to the policy of free trade, and export of scrap metal from Ukraine is characterized by a policy of containment.

Key words: customs-tariff regulation, scrap metal, customs tariff, customs duty, Ukrainian goods classification of foreign trade, country of origin of the goods, customs value.